

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์
ของนักการเมืองท้องถิ่นมีผลต่อ
การสื่อสารทางการเมืองของประชาชน:
กรณีศึกษาการปกครองท้องถิ่น จ. ชลบุรี
The Patronage Relationship Affecting
the Political Communication Between
the Local Politicians and the People:
A Case Study of Chonburi Local

สละธิระ เผือกประพันธุ์*

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และรูปแบบระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน และเพื่อศึกษารูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายสังคมระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชน รวมทั้งเพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพล ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชนจำนวน 82 คน และประชาชนในชุมชนตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 500 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็น

* นักวิชาการอิสระ

เครื่องมือ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ความสัมพันธ์และรูปแบบระบบอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนและประชาชนของตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นไปในลักษณะเป็นการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยเชื้อเพื่อต่อกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของสังคมไทย เพราะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เน้นความช่วยเหลือเกื้อกูลและการตอบแทน ที่เราเรียกว่า “บุญคุณ” ความสัมพันธ์ในลักษณะเช่นนี้ นับว่ามีผลดีต่อคนไทยทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจการเมือง ในส่วนของรูปแบบเครือข่ายโครงสร้างทางสังคมพบว่า พัฒนามาจากระบบเครือญาติในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ด้วยความสัมพันธ์ในระบบดังกล่าว จึงทำให้ระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนยิ่งเกาะเกี่ยวแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นนั่นเอง รวมทั้งความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของผู้นำชุมชนกับประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น พบว่า หากผู้นำชุมชนมีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติและความรู้ ความสามารถที่ดี จะเป็นคุณสมบัติที่สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผ่านสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของกับผู้นำชุมชนกับประชาชน ส่วนรูปแบบการสื่อสาร สามารถสรุปได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารมวลชน และการประชุมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประเด็นสุดท้าย คือ การนำรูปแบบการสื่อสารไปใช้ในการสร้างภาพลักษณ์ของผู้นำท้องถิ่น ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยเรื่องนี้ จะเป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนารูปแบบการสื่อสารของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ผู้นำท้องถิ่น, รูปแบบการสื่อสาร

Abstract

The purposes of this quantitative research and qualitative research were to study the patronage relationship between community leaders and people, to study the model and structure of social network,

and to study the patronage relationship between community leaders and people that affects political participation in Seansuk Sub-District, Muang District, Chonburi Province. The population in this study was 82 community leaders and 500 people from 14 communities in Seansuk Sub-District, Muang District, Chonburi Province. The instruments used in this research were questionnaires. The statistic used to analyze the data was percentage. The results of this study were found that the patronage relationship between community leaders and people that affects political participation was to help and rely on each other with generosity. That such a relationship is crucial to the life of Thai society because the patronage relationship focuses on fostering and rewarding relationships which we call "gratefulness". This relationship is a positive effect on the social and political economy in Thailand. The model and structure of social network is the development of kinship in the community mostly. Such associated system is enabling the patronage system to the community in the tightly interlaced. The study of the patronage relationship between community leaders and people that affects political participation showed that community leaders who have good qualifications, knowledge, and great ability is a feature that encourages the people in the community to have political participation through the patronage relationships with community leaders and their residents. The forms of the communication can be concluded in 3 forms: interpersonal communication, mass media communication, and official and unofficial conference. The last mentioned was to use the forms of communication to build the image of local leaders. The benefit of this research was to develop the forms of communication of local leaders in Chonburi Province to be more efficient and compliant with the lifestyle of the people in the community.

Keywords: Patronage relationship, Political participation, Communication forms, Local leaders

บทนำ

การสื่อสารมีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน โดยมนุษย์จะทำการสื่อสารตลอดเวลาเพื่อถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ตลอดจนแสวงหาข้อมูลข่าวสารประกอบการตัดสินใจ หรือเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น การสื่อสารกับการเมืองในระบบอุปถัมภ์จึงมีความสัมพันธ์กัน โดยรูปแบบการสื่อสารที่สามารถสร้างการเมืองในระบบอุปถัมภ์สร้างความเป็นผู้นำให้กับบุคคลบางคนหรือคนบางกลุ่ม ในขณะเดียวกันผู้นำก็สามารถนำรูปแบบการสื่อสารมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับคนในท้องถิ่น เพื่อนำคนในท้องถิ่นของตนให้เดินไปตามเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อให้คนในท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้ในชุมชนนั้นอย่างมั่นคง

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อนและประกอบด้วยสถาบันอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปึกแผ่น อันได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา ซึ่งสถาบันเหล่านี้ไม่ได้ดำรงอยู่แบบโดดๆ หากแต่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน อาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งบทบาทหน้าที่ ฐานะหรือตำแหน่งของบุคคลในสังคมเหล่านี้ เราเรียกว่า “สถานภาพทางสังคม” ในขณะเดียวกันทุกคนย่อมทำตามบทบาทและสถานภาพของตนเอง ด้วยเหตุเหล่านี้เอง ที่ก่อให้เกิดชนชั้นทางสังคมที่มาจากความแตกต่างทางด้านฐานะ อำนาจ หน้าที่ ระบบชนชั้นนี้ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคมของคนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะส่งอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของคนในเชิงอุปถัมภ์ที่ฝ่ายที่เป็นผู้ให้จะเป็นบุคคลที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากร ความมั่งคั่ง และอำนาจ และเป็นคนในชนชั้นที่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นผู้รับ ซึ่งเป็นผู้ต้องการความช่วยเหลือในด้านต่างๆ

นักการเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม เศรษฐกิจอาชีพ สาธารณสุข และการเมือง ดังที่ ชูศักดิ์ ชูช่วย

(2533, หน้า 52) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้นำชุมชนว่า “ผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลสำคัญกลุ่มหนึ่งที่จะเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับประชาชน จึงสามารถเข้าใจสภาพชุมชนได้อย่างแท้จริง มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง” การสื่อสารของผู้นำท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชนในท้องถิ่นนั้น และแตกต่างกันไปตามบริบทต่างๆ อาทิ สภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป

ดังนั้น ในงานวิจัยเรื่องนี้จึงศึกษาถึงการสื่อสารการเมืองกับนักการเมืองท้องถิ่นในระบบอุปถัมภ์: กรณีศึกษาการปกครองท้องถิ่น จ. ชลบุรี ซึ่งจะศึกษารูปแบบการสื่อสารในฐานะผู้ส่งสารและผู้รับสาร นอกจากนั้น ยังศึกษาปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจในการเลือกรูปแบบการสื่อสารของนักการเมืองท้องถิ่นไทย อาทิ สภาพท้องถิ่น ฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจของประชาชนในท้องถิ่นนั้น สุดท้ายศึกษาถึงอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการสื่อสารที่ส่งผลต่อการทำงานด้านการเมืองและนักการเมืองท้องถิ่นไทยงานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยคุณภาพที่ศึกษาโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคลและกลุ่ม โดยมุ่งเน้นที่การสื่อสารการเมืองกับนักการเมืองท้องถิ่นในระบบอุปถัมภ์: กรณีศึกษาการปกครองท้องถิ่น จ. ชลบุรี กับลูกบ้าน เนื่องจากคนได้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับนักการเมืองท้องถิ่นมากกว่าข้าราชการ และนิยมคนพูดเก่งใช้สำนวนโวหารได้ดี และคิดว่าคนที่พูดได้ดีย่อมเป็นคนเก่งมีความรู้และความคิดเป็นระบบ โดยมองว่าคนที่กล้าพูดในที่สาธารณะเป็นคนกล้าหาญ คนได้นิยมคนกล้าหาญมาก (สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2542, หน้า 67)

คำถามของการวิจัย

1. ระบบเชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชนอย่างไร
2. รูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายสังคม ระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน มีความ

เกี่ยวข้องกันอย่างไร

3. ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นระหว่าง การสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน
2. เพื่อศึกษารูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายสังคม ระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นระหว่าง การสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน
3. เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์และรูปแบบระบบอุปถัมภ์ รูปแบบและโครงสร้างเครือข่ายสังคมระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในชุมชนตำบลแสนสุข รวมทั้งความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2555 ถึงเดือนกันยายน 2556

สมมติฐานการวิจัย

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นมีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. พัฒนารูปแบบการสื่อสารของนักการเมืองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับชุมชน
2. แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเลือกรูปแบบการสื่อสารของนักการเมืองท้องถิ่น
3. กระตุ้นให้เกิดการศึกษารูปแบบการสื่อสารของนักการเมืองไทยในระดับชาติต่อไป

นิยามศัพท์

นักการเมืองท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่เป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นในการทำงานประสานกับหน่วยงานของรัฐบาลกับประชาชนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ในงานวิจัยเรื่องนี้ นักการเมืองท้องถิ่นก็คือ นายกองัดการบริหารส่วนตำบลที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน

รูปแบบการสื่อสาร หมายถึง วิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นระหว่างนายกองัดการบริหารส่วนตำบลกับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งรวมถึงการสื่อสารแบบเป็นทางการ เช่น การประชุมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การประชุมกับหน่วยงานราชการ เป็นต้น และไม่เป็นทางการ

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องนี้ใช้ แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ แนวคิดเกี่ยวกับนักการเมืองท้องถิ่น และแนวคิดของการสื่อสารทางการเมือง มีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์ เป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนที่มีสถานภาพทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่อยู่ร่วมกันได้เพราะมีลักษณะต่างตอบแทนซึ่งกันและกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนระหว่างกันอยู่ด้วย

ผู้อุปถัมภ์ (ผู้ให้) ซึ่งมีทรัพยากรในการครอบครอง เช่น ทรัพย์สินเงินทอง ที่ดิน หรืออำนาจ มากกว่าจะเป็นฝ่ายอุปการะคุ้มครองเพื่อให้ได้รับการอุปถัมภ์ (ผู้รับ) ให้ออกพ้นจากการถูกกดขี่จากผู้อื่นและจากอันตรายต่างๆ และส่วนผู้รับเอง ก็ตอบสนองด้วยการให้ความนิยมนิยมชอบให้ข่าวสารหรืออื่นๆ โดยพื้นฐานแล้ว ระบบอุปถัมภ์จะเป็นความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนก็ต่อเมื่อ “ผู้ให้” มีคุณธรรมและ “ผู้รับ” ยินยอมมอบความภักดีให้ และความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อวิถีชีวิตของคนไทยเพราะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เน้นการให้ความช่วยเหลือ เกื้อกูลและตอบแทนสิ่งที่เราเรียกว่า “บุญคุณ” ดังนั้น แนวคิดระบบอุปถัมภ์ คือ การที่ผู้อยู่ในฐานะต่ำกว่าไปพึ่งพิงหรือรับอุปถัมภ์จากผู้ที่อยู่ในฐานะที่เหนือกว่า เป็นลักษณะความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง เพราะสังคมไทยยอมรับในอำนาจของคนที่มีตำแหน่ง อำนาจ บารมี อิทธิพลที่เหนือกว่าจะสามารถบังคับหรือโน้มน้าวผู้ที่ อยู่ต่ำกว่าให้ปฏิบัติตามคำสั่งได้ (อมรา พงศาพิชญ์ และ ปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2545) ระบบอุปถัมภ์เป็น 2 ระบบ ภายในโครงสร้างทางชนชั้นอันเดียวกัน ประเภทแรก ได้แก่ ระบบอุปถัมภ์อย่างเป็นทางการและอีกประเภทหนึ่ง คือ ระบบอุปถัมภ์อย่างไม่เป็นทางการ

แนวคิดเกี่ยวกับนักการเมืองท้องถิ่น

นักการเมืองท้องถิ่น หมายถึง ผู้ซึ่งอยู่ในอำนาจหรือตำแหน่งที่ถูกกำหนด ให้เป็นผู้นำ เป็นผู้ซึ่งสามารถมีอิทธิพลในการจัดสรรและจัดการต่อสิ่งที่มีคุณค่า ต่างๆ มากกว่าคนอื่นๆ ในชุมชนนั้น และสามารถที่จะก่อให้เกิดการกระทำ กิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสามารถที่จะจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ความคิดเห็น ความต้องการ หรือคำสั่งสอนของตน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่ต้องการทั้งของตัวเองและสมาชิกของชุมชน ดังนั้น สรุปได้ว่า นักการเมืองท้องถิ่น หมายถึง ผู้ที่มีบุคลิภาพเด่นประกอบกับความสามารถพิเศษในชุมชน นั้นๆ ซึ่งในกลุ่มชนแต่ละกลุ่มย่อมประกอบด้วย บุคคลที่มีบุคลิภาพ ความรู้ ความสามารถ หรือทักษะที่แตกต่างกันไป ในขณะที่ทุกคนมีความผูกพันซึ่งกัน และกัน ด้วยเหตุนี้เอง สถานการณ์ที่บีบตัวขึ้น จึงผลักดันในสมาชิกของกลุ่ม บางคนกลายเป็นผู้นำ ย่อมเนื่องมาจากคุณลักษณะพิเศษประจำตัวอีกด้วย

เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม ความโอบอ้อมอารี และความเสียสละ (ธีระพงศ์ ธนเจริญรัตน์, 2553) นอกจากนี้ ยังหมายถึง บุคคลซึ่งมีบุคลิกภาพ อุบนิสัย และความสามารถดีเด่นในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือใน กิจกรรมอย่างใดกิจกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเป็นผู้ที่สามารถจูงใจประชาชนให้มีความคิดเห็นคล้อยตามและลงมือทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ประเภทของผู้นำท้องถิ่นในหมู่บ้านหนึ่งๆ นั้น อาจจะจำแนกลักษณะโครงสร้างของผู้นำออกเป็นสองประเภท คือ ผู้นำแบบเป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และแบบไม่เป็นทางการ เช่น ผู้ที่มีฐานะมั่งคั่ง ผู้ที่มีชื่อเสียง เป็นต้น

จากกลยุทธ์การสื่อสารหลากหลายรูปแบบที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งนำมาใช้เพื่อการสื่อสารทางการเมือง โดยมีเป้าหมาย คือ ต้องการให้ได้คะแนนเสียงมากที่สุด อันหมายถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งตัดสินใจลงคะแนนให้ ทั้งนี้ การรณรงค์หาเสียงจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับความสามารถทางการสื่อสารของผู้สมัครรับเลือกตั้งและการเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในแง่ของการวาง กลยุทธ์การสื่อสารการเลือกตั้ง โดยประกอบด้วย การคัดเลือกเนื้อหาสาร การวางกลยุทธ์เกี่ยวกับเนื้อหาสาร การเลือกช่องทางที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสาร ที่ผู้สมัครต้องการสื่อสารออกไป ดังนี้

1. การคัดเลือกเนื้อหาสาร ภารกิจสำคัญของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส.ว. ในห้วงเวลาการหาเสียงเลือกตั้ง คือ การส่งเนื้อหาสารที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพื่อจูงใจให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้ตนเอง ซึ่งสามารถจำแนกเนื้อหาสารออกเป็น 2 ประเภท คือ นโยบายที่จะทำข้อมูลเกี่ยวกับหน้าที่ผลประโยชน์ของชาติ และปัญหาเกี่ยวกับสาธารณะ ข้อมูลอีกประเภท คือ ข้อมูลที่เป็นคุณสมบัติ บุคลิกภาพของผู้สมัคร สอดคล้องกับแนวคิดของ เดนนิส คาเวนเนก (1995, pp. 15-17) ที่ระบุว่า การหาเสียงเป็นการวางแผนการสื่อสาร เพื่อคัดเลือกเนื้อหาสารและวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้รับสาร ซึ่งผู้สมัครต้องการสื่อสารไปถึง สำหรับการคัดเลือกประเด็นปัญหาที่ใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง นั้นไม่มีข้อจำกัดชัดเจนว่า ควรเลือกประเด็นปัญหาอย่างไรที่จะทำให้ผู้สมัครชนะการเลือกตั้ง แต่การนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้สมัคร

จะเลือกประเด็นปัญหาที่ตนเองมีความชำนาญในการจัดการ และเป็นประเด็นที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าว และควรคัดเลือกภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับความสามารถและตัวตนของผู้สมัคร ส่วนภาพลักษณ์หรือคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร คือ ความประทับใจที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีต่อบุคลิกภาพ หรือคุณสมบัติของผู้สมัคร โดยเป็นการรับรู้ผ่านการปรากฏกายหรือการปรากฏตัวผ่านสื่อของผู้สมัคร รวมไปถึงประสบการณ์หรือข้อมูลที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีเกี่ยวกับตัวผู้สมัคร (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2545, หน้า 99-103)

2. การวางกลยุทธ์เกี่ยวกับเนื้อหาของสาร เนื้อหาสารนับเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการโน้มน้าวใจ การทำให้บุคคลกลุ่มเป้าหมายเปิดรับการรณรงค์ทางการสื่อสารเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้สมัครก็หวังผลให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในฐานะผู้รับสารได้รับอิทธิพลจากเนื้อหาสารที่สื่อสารออกไป ซึ่งประสิทธิภาพของสารจะขึ้นอยู่กับสิ่งต่างๆ ดังนี้

2.1 รูปแบบการนำเสนอ (Style) ซึ่งไม่สามารถกำหนดรูปแบบการนำเสนอที่เป็นสูตรสำเร็จได้ เพราะรูปแบบแต่ละอย่างขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้รับสาร ซึ่งผู้สมัครต้องพยายามปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาสารให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับสาร ง่ายต่อการเข้าใจ รวมทั้งสร้างความน่าสนใจ เช่น การสื่อสารผ่านสื่อเคลื่อนที่ การสื่อสารแบบชิงหน้า

2.2 ลักษณะเนื้อหาที่ใช้กระตุ้นความสนใจ (Content Appeals) ลักษณะการนำเสนอสารเพื่อชักจูงใจหรือโน้มน้าวใจ ด้วยวิธีการนำเสนอสารด้านเดียว (One Sided Argument) เหมาะสำหรับเนื้อหาที่มีข้อสรุปที่แน่นอนแล้ว ส่วนการนำเสนอสารสองด้าน (Two-Sided Argument) เป็นการนำเสนอเนื้อหาที่ยังมีการโต้แย้งกันทางความคิด เป็นการนำเสนอที่เหมาะสมกับผู้รับสารที่ค่อนข้างมีการศึกษา หรือค่อนข้างเป็นคนขี้สงสัย และเกรงว่าข้อมูลที่นำเสนอจะเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ (Lumsdaine & Janis, 1953; Sawyer, 1973, อ้างถึงใน นิภากร กำจรเมฆกุล, 2540, หน้า 27)

2.3 ลักษณะของผู้นำเสนอสาร (Presentation Style) การวางกลยุทธ์รูปแบบการนำเสนอสาร เพื่อต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยของผู้ส่งสารหรือลักษณะผู้นำเสนอสาร 4 ประการ คือ

1) ความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจ 2) ความเชี่ยวชาญสามารถ 3) ลักษณะความคุ้นเคย และ 4) ความคล่องแคล่วและบุคลิกดี นอกจากนี้ การเลือกนำเสนอเนื้อหาสารในการรณรงค์ของผู้สมัคร จะสะท้อนให้เห็นถึงกลยุทธ์ที่ผู้สมัครต้องการใช้หาเสียง หากพบว่า ผู้สมัครนำเสนอเนื้อหาสารที่เป็นลักษณะการวิพากษ์วิจารณ์ นโยบายหรือคุณสมบัติของคู่แข่ง มีแนวโน้มว่า ผู้สมัครจะใช้กลยุทธ์หาเสียงเชิงลบ (Negative Campaign) แต่หากผู้สมัครนำเสนอเนื้อหาสารโดยกล่าวถึงผลงานความสำเร็จ คุณสมบัติที่ดีและนโยบายที่เด่น แสดงว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้กลยุทธ์การหาเสียงเชิงบวก (Positive Campaign) (Lau & Pomper, 2001, อ้างถึงใน อริสรา กำธรเจริญ, 2551) ซึ่งการสื่อสารที่ผู้ส่งสารหรือผู้นำเสนอสารได้แสดงออกผ่านบุคลิกภาพและคุณสมบัติเป็นส่วนหนึ่งที่จูงใจให้ผู้รับสารเกิดความน่าเชื่อถือในตัวผู้ส่งสาร แต่ปัจจัยที่จะสร้างความน่าเชื่อถือในแต่ละบุคคลนั้น ผู้รับสารจะเห็นได้จากความสามารถ ความชำนาญ รวมทั้งความน่าไว้วางใจ โดยผู้รับสารจะรู้สึกและสัมผัสได้ว่า ปัจจัยดังกล่าวมีอยู่ในตัวของผู้ส่งสาร

3. การเลือกช่องทางการสื่อสาร เมื่อกำหนดเป้าหมายและการสร้างเนื้อหาสารที่ต้องการสื่อสารแล้ว ผู้ส่งสารต้องจัดทำแผนงานการใช้สื่อเพื่อส่งสารให้ถึงประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งผู้สมัครสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้หลากหลายช่องทางการสื่อสาร สิ่งสำคัญผู้สมัครต้องเลือกช่องทางการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งสามารถแยกการสื่อสารเพื่อรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป็น 2 ประเภทหลักๆ คือ การใช้การสื่อสารสาธารณะ และการใช้การสื่อสารมวลชน (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2545, หน้า 163-186) โดยแต่ละช่องทางมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน พอสรุปได้ดังนี้

3.1 การสื่อสารสาธารณะ เป็นช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมสำหรับผู้สมัคร ที่ต้องการเจาะเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นฐานเสียง และเป็นช่องทางที่ผู้ส่งสารสามารถควบคุมเนื้อหาสารได้ตามความประสงค์ โดยสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร คือ สื่อเฉพาะกิจที่ใช้เป็นสื่อเพื่อนำเสนอนโยบาย ประวัติส่วนตัว

ผลงานของผู้สมัคร เป็นต้น สื่อเฉพาะกิจประกอบไปด้วยการสื่อสาร 2 ประเภท คือ การสื่อซึ่งหน้า และการอาศัยสิ่งพิมพ์

3.1.1 การสื่อสารซึ่งหน้า ประกอบไปด้วย การใช้สื่อบุคคล ได้แก่ หัวคะแนน การอ้างอิงบุคคลสำคัญ การพบปะประชาชน ได้แก่ การเดินหาเสียงตามบ้าน สถานที่ทำงาน หรือย่านตลาดการค้า การปราศรัยต่อหน้าสาธารณชน หมายถึง การพูดหาเสียงต่อหน้าคนกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อย การเข้าร่วมอภิปราย เป็นการหาเสียงที่มีบรรยากาศความเป็นวิชาการ สื่อเคลื่อนที่ได้แก่ รถหาเสียง ขบวนแห่ป้ายหาเสียง การเข้าร่วมงานพิธีและการตรวจเยี่ยมสถานที่ เป็นการหาเสียงโดยการปรากฏตัวต่อหน้าสาธารณชนในงานพิธีต่างๆ หรือการร่วมกิจกรรมร้องเพลงบนเวที

3.1.2 การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ช่วยในการหาเสียง ประกอบกับการหาเสียงด้วยวาจาในการสื่อสารสาธารณะ ประกอบด้วย สื่อพกพา สื่อกลางแจ้งสื่ออื่นๆ ได้แก่ เทปเสียง วีดิทัศน์ สื่อหนังสือเป็นเล่ม

3.2 การสื่อสารมวลชน เป็นช่องทางที่เปิดกว้างสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้จำนวนมากและเป็นวงกว้าง

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สาระสำคัญในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง คือ การวางแผนคัดเลือกเนื้อหาสาระด้วยการวางกลยุทธ์เกี่ยวกับเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นจึงสื่อสารผ่านสื่อที่เหมาะสมกับผู้รับสาร สิ่งสำคัญผู้สมัครต้องเลือกช่องทางการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง และเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในแต่ละช่วงเวลา ดังจะพิจารณาได้จากเกณฑ์การเลือกใช้สื่อ

4. เกณฑ์การเลือกใช้สื่อ การคัดเลือกเนื้อหาสาระ ประกอบกับเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมกับเนื้อหา โดยส่งสารผ่านช่องทางที่เหมาะสม นอกจากจะเป็นการสื่อสารไปถึงผู้รับสารที่มีประสิทธิภาพแล้ว ยังเป็นการประหยัดเวลาและงบประมาณด้วย ทั้งนี้ การรู้จักเลือกใช้สื่อที่ถูกต้องจะนำไปสู่การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ ดังนั้น เพื่อให้การตัดสินใจเลือกใช้สื่อต่างๆ ง่ายขึ้นจึงมีเกณฑ์การเลือกใช้สื่อ ดังนี้ (นภาพรณ อัจฉริยะกุล และรุ่งนภา พิตรปรีชา, 2540, หน้า 396-399)

4.1 ความสามารถของสื่อในการเข้าถึงผู้รับสาร คือ การนำคุณสมบัติของสื่อมาใช้ในการพิจารณาเลือกใช้สื่อในการสื่อสาร ซึ่งคุณสมบัติของสื่อดังกล่าวประกอบด้วย

4.1.1 ความสามารถของสื่อในการทำให้ผู้รับเกิดความเข้าใจอย่างรวดเร็ว เช่น การหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในท้องถิ่น ที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่มีการศึกษาไม่สูง จึงควรใช้สื่อที่ง่ายต่อการเข้าใจ เช่น การเคาะประตูบ้านเพื่อพูดคุยแบบเผชิญหน้า

4.1.2 ความสามารถของผู้รับสารในการเป็นเจ้าของสื่อ เช่น สื่อวิทยุกระจายเสียง มีราคาถูก เป็นสื่อที่ทุกคนสามารถเลือกไว้ใช้ประจำบ้านง่ายกว่าวิทยุโทรทัศน์

4.1.3 ความครอบคลุมของสื่อ หมายถึง ความสามารถของสื่อในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เป็นอัตราร้อยละของสื่อใดๆ ของจำนวนครัวเรือนในอาณาบริเวณหนึ่งที่กำหนด

4.2. งบประมาณการสื่อ สื่อต่างๆ มีราคาถูกแพง ตลอดจนคุณสมบัติที่แตกต่างกัน หากผู้ซื้อสื่อมีงบประมาณมากพอก็สามารถเลือกประเภทสื่อที่หลากหลาย รวมทั้งกำหนดความถี่ในการสื่อสารได้มากกว่า ประกอบกับผลการศึกษาวิจัย เรื่อง การใช้งบประมาณในการรณรงค์หาเสียง และการเลือกตั้งของ สุจิต บุญบงการ (2527, หน้า 52) กล่าวถึงงบประมาณในการซื้อสื่อไว้ว่า ค่าใช้จ่ายในการใช้สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์มีค่อนข้างมากเช่นกัน ค่าใช้จ่ายหลักในเรื่องนี้ คือ ค่าใช้จ่ายป้ายโฆษณาทุกขนาด รวมทั้งแผ่นปลิวและสื่อต่างๆ ซึ่งรายจ่ายนี้ค่อนข้างตายตัวและแน่นอน ผู้ที่มีทุนมากย่อมได้เปรียบเรื่องนี้

4.3. การพิจารณาเลือกใช้เนื้อที่หรือเวลาของสื่อ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การแจกบัตรที่มีรูปและเบอร์ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง พร้อมทั้งพูดคุยกับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง

4.4 การเลือกสื่อที่มีลักษณะเฉพาะเหมาะกับเนื้อหาสาร เช่น การเลือกสื่อที่สามารถบรรจุรูป หมายเลข และมีพื้นที่บอกนโยบายของผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ด้วย

4.5 การเลือกสื่อที่เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือ เช่น ดิฉันขายขนาดใหญ่ มีรูปและเบอร์พร้อมประวัติผู้สมัครรับเลือกตั้ง ติดไว้ในจุดสนใจของแหล่งชุมชน

4.6 ความถี่ในการส่งสาร ย่อมเป็นการย้ำในสาระของสาร ทำให้ผู้รับสารได้รับสารและเกิดการจำเนื้อสารที่ย้ำ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกรียงไกร จงเจริญ (2555) ศึกษาวิจัย เรื่อง ผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน เป็นการศึกษาถึงอิทธิพลของบุคคลต่างๆ ที่มีต่อประชาชนในระดับพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลของผู้นำชุมชน ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การออกไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของคนในชุมชน นอกจากนั้นแล้วประเด็นในเรื่องของฐานะทางเศรษฐกิจและขนาดของครอบครัวยังมีผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง

ปกรณ สุวิวรรณ (2556) ศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติและท้องถิ่นกับประชาชน ผลการศึกษาพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่เป็นผู้เชื่อมผลประโยชน์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติและท้องถิ่นกับประชาชน ลักษณะความสัมพันธ์จะเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในรูปแบบ “ผู้อุปถัมภ์-ลูกน้อง” โดยนักการเมืองจะให้การช่วยเหลือแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการพัฒนาท้องถิ่น ในขณะที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะช่วยสร้างค่านิยมแก่นักการเมืองที่ช่วยเหลือท้องถิ่นของตน ความสัมพันธ์ “ผู้อุปถัมภ์-ลูกน้อง” มีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนหลายประการ กล่าวคือ ทำให้ประชาชนขาดความสนใจตรวจสอบการทำงานของนักการเมือง ทำให้ขาดความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของนักการเมือง และขาดจิตสำนึกในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

สมชาย ตีลังการณ (2557) ศึกษาพฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งกับจิตสำนึกทางการเมืองของคนเชียงใหม่ในการเลือกตั้งทั่วไป: กรณีศึกษา

เขตอำเภอหางดง พบว่า กลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์จากความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ จะเห็นว่า การเลือกตั้งเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้สามารถต่อรองได้ การไปเลือกตั้งจึงเป็นการไปเพื่อตอบแทนผู้อุปถัมภ์และปฏิบัติตามกฎหมาย ในขณะที่การลงคะแนนเสียงจะพิจารณาจากความสามารถที่ผู้สมัครจะให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่างๆ ได้ เป็นลำดับแรก สามารถสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในลักษณะต่างๆ นี้ จะส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งในรูปแบบการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษาการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแบบผสมผสาน โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยศึกษาจากรายงานวิทยานิพนธ์ เอกสาร หนังสือตำรา

ที่เกี่ยวข้อง รวบรวมจากห้องสมุด สถานที่ราชการ หน่วยงานต่างๆ รวมทั้งค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต และศึกษาค้นคว้าเชิงสำรวจเป็นการวิจัยภาคสนาม โดยจะใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดชลบุรี ทั้ง 14 ชุมชน โดยจำแนกแบบสอบถามสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 100 ชุด และแบบสอบถามสำหรับประชาชนในชุมชน จำนวน 500 ชุด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประชากร คือ นักการเมืองท้องถิ่นและประชาชนจำนวน 14 ชุมชน ในตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวนประชากร 4,421,425 คน (จำนวนประชากรของตำบล, 2557) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มหรือพื้นที่ (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลจากจำนวนประชากร 20,000 คน โดยเทียบจากตารางขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Selection of Simple Size) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 โดยใช้สูตรการคำนวณของ Yamane ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่น้อยกว่า 392 คน จากการศึกษาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้ไม่น้อยกว่า 392 คน แต่ถ้าหากเพิ่มขนาดของกลุ่มตัวอย่างมากขึ้น จะทำให้ความคลาดเคลื่อนลดลงดังนั้น จึงมีการเพิ่มจำนวนของกลุ่มตัวอย่างเป็น 600 คน โดยแยกเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่น 100 คน และประชาชนจำนวน 500 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามโดยเนื้อหาและโครงสร้างของแบบสอบถามแบ่งออกเป็นสองฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามสำหรับผู้นำในชุมชน โดยจะใช้กับนักการเมืองท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาทิเช่น กำนัน พระผู้นำทางศาสนา เจ้าอาวาส ครูใหญ่โรงเรียนชุมชน เป็นต้น แบบสอบถามประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในชุมชน

ตอนที่ 3 ความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการช่วยเหลือแก่ประชาชน คุณลักษณะที่สำคัญของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามสำหรับประชาชนในชุมชน โดยหมายถึงประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป มีภูมิลำเนาในชุมชนตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายทางสังคม ระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในชุมชน

ตอนที่ 3 ความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการช่วยเหลือแก่ประชาชน คุณลักษณะที่สำคัญของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยจำแนกแบบสอบถามสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 82 ชุด จากการแจกแบบสอบถามสำหรับนักการเมืองท้องถิ่นทั้งหมด 100 ชุด คิดเป็นร้อยละ 82 และแบบสอบถามสำหรับประชาชนในชุมชนจำนวน 500 ชุด จากการแจกแบบสอบถามสำหรับประชาชนทั้งหมด 500 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 โดยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 เดือน ตั้งแต่ มกราคม-มีนาคม 2556

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนั้น ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลมาดำเนินการลงเลขรหัส จากนั้น นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้หลักสถิติแบบแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และร้อยละ (Percentage) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงระดับความสัมพันธ์ ข้อมูลที่รวบรวมได้แบ่งระดับความเหมาะสมของดัชนีวัดผลความสำเร็จเป็น 5 ระดับ จากทฤษฎีของ Likert Scale ดังนี้

คะแนน	ระดับความเห็น
5	มากที่สุด
4	มาก
3	ปานกลาง
2	น้อย
1	น้อยที่สุด

หลังจากที่รวบรวมข้อมูลได้ครบ ก็จะนำค่าคะแนนนั้นมาวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย นำหนักความสำคัญ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย แบ่งเป็น 5 ระดับ จากช่วงค่าเฉลี่ย ดังนี้ (Best, 1975)

ค่าเฉลี่ย	จัดอยู่ในระดับความเห็น
4.50-5.00	เห็นด้วยมากที่สุด
3.50-4.49	เห็นด้วยมาก
2.50-3.49	เห็นด้วยปานกลาง
1.50-2.49	เห็นด้วยน้อย
1.00-1.49	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามวิธีการดำเนินการวิจัยนำไปสู่ผลการวิจัย ซึ่งสามารถแบ่งผลการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และสมมติฐาน

การวิจัยดังต่อไปนี้ ด้านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน นักการเมืองท้องถิ่นส่วนใหญ่ใช้วิธีการติดต่อพบปะกับสมาชิกในชุมชนช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ โดยการพบปะด้วยตนเองทุกครั้งที่มีโอกาสและพบปะเมื่อมีการประชุมเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 70.73 และเปิดสำนักงานให้สมาชิกในชุมชนพบปะได้ตลอดเวลา คิดเป็นร้อยละ 50.00 มีความบ่อยในการติดต่อพบปะในระดับบ่อย (ประมาณ 1-2 เดือน/ครั้ง) คิดเป็นร้อยละ 46.34 ในระดับบ่อยมาก (เป็นประจำทุกวันและทุกโอกาส) คิดเป็นร้อยละ 40.24 ใช้วิธีการในการทราบความต้องการหรือทราบปัญหาของประชาชนด้วยวิธีการพูดคุยกับประชาชน คิดเป็นร้อยละ 68.29 และสอบถามประชาชนในชุมชนด้วยตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 59.76 รวมทั้งทราบจากสื่อหรือข่าวประชาสัมพันธ์ เครื่องกระจายเสียงในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 36.59 เมื่อได้รับแจ้งปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน นักการเมืองท้องถิ่นใช้วิธีการดำเนินการโดยนำเข้าที่ประชุมคณะกรรมการชุมชนเพื่อหาแนวทางแก้ไข คิดเป็นร้อยละ 69.51 รวมทั้งนำเรื่องเดือดร้อนของประชาชนแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบทันที คิดเป็นร้อยละ 64.63 ความคิดเห็นต่อลักษณะรูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายของสังคมระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในชุมชน นักการเมืองท้องถิ่นมีลักษณะความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายทางสังคมระบบอุปถัมภ์ มีรูปแบบเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะพึ่งพาเอื้อเฟื้อต่อกัน คิดเป็นร้อยละ 81.71 มีการประสานความร่วมมือระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชน คิดเป็นร้อยละ 60.98 และมีพลังร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คิดเป็นร้อยละ 53.66 รวมทั้งมีความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวกัน มีความมั่นคงเหนียวแน่น ยั่งยืน และมีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้ให้กับผู้รับที่พึงพอใจทั้งสองฝ่าย คิดเป็นร้อยละ 31.71 นอกจากนั้นแล้ว ยังเห็นว่า รูปแบบและโครงสร้างเครือข่ายทางสังคมระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในชุมชน มีลักษณะระบบความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับลูกน้องมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.20 รองลงมา มีลักษณะอุปถัมภ์ระหว่างผู้ให้กับผู้รับ คิดเป็นร้อยละ 78.60 และมีลักษณะเป็นเครือข่ายผูกพันโยงใยระหว่างกัน คิดเป็นร้อยละ 75.60

ความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่น มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน นักการเมืองท้องถิ่นมีความคิดเห็นส่วนใหญ่ต่อกรณีนักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับทางราชการ ในการเผยแพร่ความรู้ด้านการปกครองแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชนในชุมชน มีความเห็นด้วยในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12) ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นมีความเห็นด้วยในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 40.25 รองลงมานักการเมืองท้องถิ่นจะเป็นผู้ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับบ้านเมือง ทั้งในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์มาเผยแพร่หรือพูดคุยกับประชาชนในชุมชนเสมอ ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07) ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่น มีความเห็นด้วยในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 48.78 นักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้กระตุ้นเตือนและจูงใจให้ประชาชนสนใจต่อข่าวสารทางการเมืองเสมอ มีความเห็นด้วยในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00) ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นมีความเห็นด้วยในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 41.46 นอกจากนั้นแล้ว ประชาชนในชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นในภาพรวมแล้ว มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวม 3.14) เมื่อพิจารณาความเห็นต่อความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เห็นว่านักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้กระตุ้นเตือนและจูงใจให้ประชาชนสนใจต่อข่าวสารทางการเมืองเสมอ มีความเกี่ยวข้องในระดับมาก ซึ่งประชาชนมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.20 รองลงมานักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับทางราชการ ในการเผยแพร่ความรู้ด้านการปกครองแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชนในชุมชน มีความเกี่ยวข้องในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59) ซึ่งประชาชนมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 45.00 นักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับบ้านเมือง ทั้งในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจทางหนังสือพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์ สื่อต่างๆ มาเผยแพร่หรือพูดคุยกับประชาชนในชุมชนเสมอ มีความเกี่ยวข้องในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54) ซึ่งประชาชนมีความเห็นด้วยในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 31.00

รูปแบบการสื่อสารของนักการเมืองท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสัมภาษณ์กลุ่มชาวบ้านใน 14 ชุมชน สรุปรูปแบบของการสื่อสารได้เป็น 3 ประเภท คือ (ก) การสื่อสารแบบการพูดคุยโดยตรง (Face to Face Communication) (ข) การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) และ (ค) การประชุมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Formal and Informal Communication)

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดของรูปแบบการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

รูปแบบการสื่อสาร	ประเภทของการสื่อสาร
1. การสื่อสารแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล	1. การพูดคุยเป็นการส่วนตัวแบบพูดคุยกันโดยตรงระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร 2. การอภิปรายอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 3. การพูดคุย ชูชิบ การพูดคุยๆ กัน เวลาที่ชาวบ้านพบปะกัน 4. การพูดคุยกับชาวบ้าน เวลาที่ไปประกอบพิธีทางศาสนา เช่น ตามโบสถ์ ตามวัด ตามมัสยิด 5. การสวดอิติปิโส เช่น การผสมบุญ
2. การสื่อสารผ่านช่องทางการสื่อสาร	1. หอกระจายข่าว 2. เสียงตามสาย และวิทยุชุมชน 3. รถกระจายเสียงตามหมู่บ้าน 4. บอร์ดประชาสัมพันธ์ 5. สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น วารสาร แผ่นพับ ใบปลิว 6. การแสดงต่างๆ เช่น การแสดงโนรา หนังตะลุง เป็นต้น
3. การประชุมอย่างเป็นทางการและการประชุมอย่างไม่เป็นทางการ	1. การประชุมผู้นำอย่างเป็นทางการ เช่น การประชุมกับผู้ว่าราชการจังหวัด 2. การประชุมกับหน่วยงานราชการ เช่น การประชุมกับสหกรณ์จังหวัด 3. ศูนย์การเรียนรู้ หรือศูนย์ท้องถิ่นในหมู่บ้าน 4. การประชุมผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการทำวิจัย เรื่องความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนที่มีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

ความสัมพันธ์และรูปแบบระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นมีความเห็นเกี่ยวกับวิธีการติดต่อพบปะสมาชิกในชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ โดยการพบปะด้วยตนเองทุกครั้งที่มีโอกาสและพบปะเมื่อมีการประชุมสมาชิกในชุมชน รวมทั้งความบ่อยในการติดต่อพบปะสมาชิกในชุมชน พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นติดต่อพบปะสมาชิกในชุมชนบ่อยประมาณ 1-2 เดือนต่อครั้ง และวิธีการทราบความต้องการหรือปัญหาของประชาชนในชุมชน โดยวิธีการทราบจากประชาชนในชุมชนพูดคุยกันและสอบถามจากประชาชนด้วยตนเอง วิธีการดำเนินการเมื่อได้รับแจ้งปัญหาความเดือดร้อนจากประชาชนโดยการขอให้นักการเมืองช่วยดำเนินการแก้ไขและนำเรื่องความเดือดร้อนของประชาชนแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบเป็นไปตามทฤษฎีเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ที่เป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนที่มีสถานภาพทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่อยู่ร่วมกันได้เพราะมีลักษณะต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน และความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนไทยเพราะเน้นการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลและตอบแทนเป็นลักษณะความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง เพราะสังคมไทยยอมรับในอำนาจของคนที่มีตำแหน่ง อำนาจ บารมี ที่เหนือกว่า และสอดคล้องในลักษณะเดียวกันกับผลการวิจัยของ ปกรณ์ สุริวรรณ (2536) ซึ่งพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่เป็นผู้เชื่อมผลประโยชน์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติและท้องถิ่นกับประชาชน ลักษณะความสัมพันธ์จะเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในรูปแบบ “ผู้อุปถัมภ์-ลูกน้อง” โดยนักการเมืองจะให้การช่วยเหลือแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่น ในขณะที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะช่วยสร้างความนิยมแก่นักการเมืองที่ช่วยเหลือท้องถิ่นของตน ความสัมพันธ์ “ผู้อุปถัมภ์-ลูกน้อง” มีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน

หลายประการ กล่าวคือ ทำให้ประชาชนขาดความสนใจตรวจสอบการทำงานของนักการเมือง ทำให้ขาดความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของนักการเมือง และขาดจิตสำนึกในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

รูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายทางสังคม ระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในที่นี้ ผลต่อการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นมีความเห็นด้วยอย่างมาก โดยเฉพาะความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายทางสังคม ระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในรูปแบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะพึ่งพาเอื้อเฟื้อต่อกัน มีการประสานความร่วมมือระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในชุมชน และมีพลังร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่วนความคิดเห็นของประชาชน ผลการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า รูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายทางสังคม ระบบอุปถัมภ์มีลักษณะระบบความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง ระบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้ให้กับผู้รับ รวมทั้งมีเครือข่ายผูกพันโยงใยระหว่างกัน และมีความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวกัน มีความมั่นคงเหนียวแน่นและมีความยั่งยืน เป็นไปในลักษณะเดียวกัน ดังที่จะเห็นได้จากงานวิจัยของ เกรียงไกร จงเจริญ (2535) กล่าวว่า นักการเมืองท้องถิ่น ทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ หรือเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การออกไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของคนในชุมชน

รูปแบบและโครงสร้างของเครือข่ายทางสังคมระบบอุปถัมภ์จากการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะพึ่งพาเอื้อเฟื้อต่อกัน มีเครือข่ายผูกพันโยงใยระหว่างกัน ความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน ผลการศึกษา พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นมีความเห็นในระดับมากต่อความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชน ในเรื่องนักการเมืองท้องถิ่นต้องเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับทางราชการ ในการเผยแพร่ความรู้ด้านการปกครองแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชนในชุมชน รวมทั้งนักการเมืองท้องถิ่นจะเป็นผู้ติดตาม

ข่าวสารเกี่ยวกับบ้านเมืองทั้งในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ ในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์มาเผยแพร่หรือพูดคุยกับประชาชนในชุมชนเสมอ และนักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้กระตุ้นเตือนและจูงใจให้ประชาชนสนใจต่อข่าวสารทางการเมืองเสมอ ส่วนประชาชนมีความเห็นในระดับมากต่อความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเรื่องนักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับทางราชการในการเผยแพร่ความรู้ด้านการปกครองแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชนในชุมชน เช่นเดียวกันกับความคิดเห็นของนักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองท้องถิ่นให้ความสนใจ กระตือรือร้น ต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งมีส่วนช่วยเหลือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตัวผู้สมัครเลือกตั้งตำแหน่งต่างๆ แก่ประชาชนในชุมชน เป็นไปในลักษณะเดียวกับผลการศึกษาวิจัยของ สมชาย ตีลังการณ (2555) พบว่า กลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์จากความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ จะเห็นว่าการเลือกตั้งเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้สามารถต่อรองได้ การไปเลือกตั้งจึงเป็นการไปเพื่อตอบแทนผู้อุปถัมภ์และปฏิบัติตามกฎหมาย ในขณะที่การลงคะแนนเสียงจะพิจารณาจากความสามารถที่ผู้สมัครจะให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่างๆ ได้เป็นลำดับแรก สามารถสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในลักษณะต่างๆ นี้ จะส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งในรูปแบบการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กัน

รูปแบบการสื่อสารของนักการเมืองท้องถิ่นสามารถสรุปเป็น 3 รูปแบบ กล่าวคือ (ก) การสื่อสารแบบพูดคุยกันโดยตรง (ข) การสื่อสารมวลชน และ (ค) การประชุมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกรูปแบบการสื่อสารของนักการเมืองท้องถิ่น ได้แก่ ปัจจัยด้านงบประมาณ ด้านประสิทธิภาพของสื่อ ด้านข้อดีข้อเสียของสื่อ ด้านความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านความเหมาะสมของเนื้อหา ด้านความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ด้านความสอดคล้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น ด้านความสะดวกและความพร้อมของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และด้านการเป็นสื่อที่สร้างความจดจำที่ดีแก่ประชาชนในท้องถิ่น การสื่อสารและผลงานเป็นที่ประจักษ์ มีความสำคัญสำหรับ

นักการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น เนื่องจากกิจกรรมการเมืองมีความเกี่ยวพันต่อความเป็นอยู่ของประชาชน การที่ผู้นำท้องถิ่นรับนโยบายจากหน่วยงานราชการแล้วนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนในท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัด อบต. สัญจรและการเผยแพร่ข่าวสารโดยผ่านหอกระจายข่าว เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการไหลของข่าวสารแบบ 2 จังหวะ นอกจากนั้น การศึกษา พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นได้ใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลในการติดต่อสื่อสารกับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Katz and Lazarsfeld (1955, p. 57) ที่ทำการศึกษารูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) หรือการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Communication) กับนักการเมืองท้องถิ่น

สรุปผลการวิจัย

ความสัมพันธ์และรูปแบบระบบอุปถัมภ์ของนักการเมืองท้องถิ่น และการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในชุมชนต่อวิถีชีวิตของสังคมไทย เพราะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เน้นความช่วยเหลือเกื้อกูลและการตอบแทนที่เราเรียกว่า “บุญคุณ” ความสัมพันธ์ในลักษณะเช่นนี้ มีผลดีต่อคนไทยทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ การเมือง ตราบใดก็ตามที่ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เข้าไปมีบทบาทต่อการวางแผน หรือการตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรสาธารณะ เช่น ระบบการเมือง เวทีการเมือง หรือองค์กรทางธุรกิจ ความสัมพันธ์ระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาองค์กรเหล่านั้นไม่ให้เจริญก้าวหน้าได้เช่นกัน อาทิเช่น เมื่อใช้ระบบอุปถัมภ์ในการพิจารณารับสมัครบุคลากรเข้าทำงาน อาจทำให้ไม่ได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ผลการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามที่เป้าหมาย เป็นต้น ในส่วนของรูปแบบของเครือข่ายทางสังคม พบว่า ชุมชนตำบลแสนสุข มีลักษณะเครือข่ายทางสังคมพัฒนาจากระบบเครือญาติ อาจเนื่องมาจากชุมชนดังกล่าวก่อตั้งมานานและเกิดจากการก่อตั้งของคนในท้องถิ่นเอง ด้วยความสัมพันธ์ในระบบดังกล่าวจึงทำให้ระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนเกาะเกี่ยวแน่นแฟ้น ในส่วนความเกี่ยวข้องของความ

สัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์นั้น พบว่า หากนักการเมืองท้องถิ่นมีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติและความรู้ความสามารถที่ดี จะเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผ่านระบบอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในชุมชนนั่นเอง

รูปแบบการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถสรุปเป็น 3 รูปแบบ กล่าวคือ (ก) การสื่อสารแบบพูดคุยกันโดยตรง (ข) การสื่อสารมวลชน และ (ค) การประชุมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

นักการเมืองท้องถิ่นในทุกประเภทควรสร้างความน่าเชื่อถือของตนเอง โดยการใช้ปัจจัยหลักที่หลากหลาย อาทิ บุคลิกภาพการศึกษา ความชำนาญรายได้ การมีข้อมูลข่าวสารระบบเครือข่ายและการผสมผสานปัจจัยทุกด้านนี้เข้าด้วยกัน และนักการเมืองท้องถิ่นควรมีความสามารถในการพัฒนาชุมชนของตนเพื่อที่จะได้รับการยอมรับเป็นอย่างดี รวมทั้งควรที่จะตระหนักถึงปัญหาในชุมชน และนักการเมืองท้องถิ่นควรมีความสามารถในการเจรจาประนีประนอม ผสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนในชุมชน คุณสมบัติของนักการเมืองท้องถิ่นควรพัฒนาความสามารถในการเป็นแกนนำในการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำร่วมของชุมชนที่จะเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชน คุณสมบัติที่ควรสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้น ได้แก่ ความสามารถในการพัฒนาและจูงใจคนในชุมชน ความสามารถในการนำการสนทนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน ดำเนินกิจกรรมพัฒนา ความสามารถในการมองเห็นความแตกต่างและจัดการกับความแตกต่างทางความคิดและวิธีการทำงานของสมาชิกในชุมชน ความสามารถในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความสามารถในการฟัง คิดวิเคราะห์ ความสามารถในการกำหนดและกระจายความรับผิดชอบ แก้ไขปัญหาและมองหาโอกาสทางเลือกใหม่ๆ และกำหนดวิสัยทัศน์ ความมุ่งมั่น ตลอดจนสำนึกจิตสาธารณะ

รายการอ้างอิง

- เกรียงไกร จงเจริญ. (2535). ผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2528). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับพฤติกรรมทางการเมืองของชาวนาในภาคเหนือ. วารสารสังคมศาสตร์, (เมษายน 2527-ตุลาคม 2528).
- ชื่นกมล ทิพย์กุล. (2542). รูปแบบการสื่อสารในสภากาแฟของประชาชนในจังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปกรณ สุริยวรรณ. (2536). การหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติและท้องถิ่นกับประชาชน. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิเชษฐ ลิขณรังษี. (2529). แรงจูงใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนไทย: ศึกษากรณีผู้นำชุมชนในเขต อ.บางเลน จ.นครปฐม. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์วิทย์ ปรีดาสวัสดิ์ และ วาทีณี บุญชะลัษณ์. (2533). การศึกษาเชิงคุณภาพ: เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. การวิเคราะห์เครือข่ายสังคม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยุติศักดิ์ เอกอัคร. (2523). ผู้นำทางการเมืองระดับท้องถิ่น: การศึกษาเฉพาะกรณีเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2543). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. กรุงเทพฯ: ศูนย์สันติวิธีเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า.
- สุวรรณ สถาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร. (2542). ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อมรา พงศาพิชญ์ และ ปรีชา คุวินทร์พันธุ์. (2545). *ระบบอุปถัมภ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระพงศ์ ธนเจริญรัตน์. (2553). *หลักสูตรการพัฒนากาเวผู้นำของผู้บริหารอู่กลาง การประกันภัย*. คุษณินพนธ์ปรัชญาคุษณินบัณฑิต, สาขาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมชาย ตีลังการณ. (2537). *พฤติกรรมกาออกเสียงเลือกตั้งกับจิตสำนึกทางการเมืองของคนเชียงใหม่ในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 13 กันยายน 2535: กรณีศึกษาเขตอำเภอหางดง*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุจิต บุญบงการ. (2537). *การพัฒนาทางการเมืองของไทย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Katz, E., & Lazarsfeld, P.F. (1955). *Personal Influence: The Part Played by People in the Flow of Mass Communication*. Glencoe, IL: Free Press.